

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

The World Business Council for Sustainable Development ให้คำนิยาม“ความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ หรือ ซีเอสอาร์” ว่าเป็นการยึดถือแนวทางของธุรกิจในการปฏิบัติอย่างถูกต้องตามจริยธรรมและการพัฒนาเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของลูกจ้างและครอบครัว รวมทั้งชุมชนในท้องถิ่นและสังคม (Mohd Ghazali, 2007) คำนิยามนี้ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดการทำธุรกิจแบบเดิมที่มุ่งหวังกำไรเพียงอย่างเดียว ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาไม่อาจทำให้ธุรกิจอยู่ได้อย่างยั่งยืน ในยุคปัจจุบัน การทำธุรกิจไม่สามารถมุ่งหวังกำไรเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องรวมถึงการมีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม (Mohd Ghazali, 2007) ถึงแม้ว่าประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซีเอสอาร์จะยังอยู่ในขั้นเริ่มต้น (Darus, Arshad & Othman, 2009) แต่ก็ได้รับความสนใจอย่างมากและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จากวงการวิชาการและวงการธุรกิจ (Mohd Ghazali, 2007)

ในทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยเผชิญจุดเปลี่ยนที่สำคัญทั้งในภาคการเมืองและภาคธุรกิจ ซึ่งก่อให้เกิดนวัตกรรมและกิจกรรมที่เน้นซีเอสอาร์ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้นำธุรกิจส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่ากำไรเป็นส่วนสำคัญสำหรับการทำธุรกิจ แต่ขณะเดียวกันธุรกิจจะต้องพยายามอยู่ร่วมกับสังคมและสิ่งแวดล้อมให้ได้ ดังนั้นจึงมีหลายบริษัทที่มีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนหรือแผนกซีเอสอาร์หรือจัดทำกิจกรรมซีเอสอาร์มากมาย อย่างไรก็ตามการพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมในองค์กรไทยยังล้าหลังประเทศอื่นๆ ดังตัวอย่างงานวิจัยของ The Global Consultancy Grant Thornton เมื่อปี 2010 ซึ่งว่าประเทศไทยอยู่ในอันดับ 34 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากธุรกิจไทยยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดซีเอสอาร์ในระดับต่ำ และส่วนใหญ่เน้นการบริจาค (Donations) ซึ่งไม่ใช่วิธีการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Thai News Service Group, 2011) งานวิจัยของ The National Economic and Social Development Board ชี้ว่า 97% ของบริษัทไทยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีซีเอสอาร์ แต่ 98.5% มีซีเอสอาร์ผ่านการบริจาคเท่านั้น (Thai News Service Group, 2011)

แนวคิดเรื่องซีเอสอาร์ เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการเข้าสู่ปรัชญาหลักของความยั่งยืนเท่านั้น องค์กรในต่างประเทศจะมีแนวคิดลักษณะนี้มานาน และได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร และประเด็นเรื่องซีเอสอาร์ก็ไม่ได้มีแค่กิจกรรมเพื่อชุมชน หรือสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ยังเป็นเรื่องของ

ความโปร่งใสในการบริหารงาน สิทธิมนุษยชน สิทธิสตรี การตั้งระบบเพื่อให้เกิดการสืบทอดอำนาจให้องค์กรอยู่อย่างยั่งยืน (บริษัทล็อกเลย์คอนสตัคชั่น จำกัด, 2555)

การศึกษาเกี่ยวกับซีเอสอาร์ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเกิดในประเทศที่พัฒนาแล้ว (Newson & Deegan, 2002; Brown & Deegan, 1998; William, 1999; Hackston & Milne, 1996; Adam, Hill & Robert, 1998) แต่การศึกษาซีเอสอาร์ในประเทศกำลังพัฒนาค่อนข้างน้อยโดยเฉพาะประเทศไทยซึ่งอาจเนื่องมาจากประเทศกำลังพัฒนามีพฤติกรรมที่แตกต่างจากประเทศที่พัฒนาแล้ว (Kuasirikun & Sherer, 2004) ดังนั้นการศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

Darus et al. (2009), Haniffa and Cooke (2002), Ho and Wong (2001) ชี้ว่าบริษัทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทยจะมีความโปร่งใสต่ำอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งบริษัทส่วนใหญ่ควบคุมโดยครอบครัวและบริหารโดยเจ้าของ และ Mohd Ghazali (2007) กล่าวว่าโครงสร้างความเป็นเจ้าของเป็นโครงสร้างภายในที่อาจจะมีผลต่อวิธีปฏิบัติซีเอสอาร์และงานวิจัยเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมที่ผ่านมาส่วนใหญ่เน้นลักษณะการเปิดเผยและลักษณะของบริษัท เช่น ประเภทของอุตสาหกรรม (Roberts, 1992) ขนาดของกิจการ (Branco & Rodrigues, 2008; Pattern, 1991) เป็นต้น

ดังนั้นการศึกษานี้จึงขยายขอบเขตของงานวิจัยก่อนๆ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างความเป็นเจ้าของกับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคม นอกเหนือจากขนาดของกิจการ เนื่องจากบริษัทมักจะเปิดเผยกิจกรรมซีเอสอาร์ในรายงานประจำปีหรือรายงานสังคมแยกต่างหากที่เรียกว่า รายงานการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน อย่างไรก็ตามยังไม่มีรูปแบบมาตรฐานหรือวิธีการจัดทำรายงานที่เป็นมาตรฐาน ดังนั้นองค์กรพัฒนาเอกชน (Non Government Organization: NGOs) เช่น Global Reporting Initiative: GRI (Reverte, 2009) ได้เริ่มพัฒนาโมเดลหรือกรอบแนวคิดในการจัดทำรายงานซีเอสอาร์ นอกจากนี้ในทศวรรษที่ผ่านมา ตลาดระหว่างประเทศได้คำนึงถึงสังคมมากขึ้นโดยเฉพาะในประเด็นสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม ความกดดันดังกล่าวได้กระตุ้นให้รัฐบาลไทยแนะนำตัวชี้วัดที่หลากหลาย ซึ่งใช้เป็นแนวทางสำหรับบริษัทในการดำเนินธุรกิจ แนวปฏิบัติที่มักจะถูกใช้เป็นมาตรฐานระหว่างประเทศ คือ The International Organization of Standardizations (ISOs) (Kuasirikun & Sherer, 2004) และมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับซีเอสอาร์ คือ มาตรฐานว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (ISO 26000) (Wright, 2010)

ดังนั้นในการศึกษานี้จึงศึกษาการเปิดเผยข้อมูลซีเอสอาร์ของกิจการในประเทศไทยตามแนวปฏิบัติของมาตรฐานว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (ISO 26000)

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
2. วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการเปิดเผยความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ
3. ศึกษาปัจจัยทำนายการเปิดเผยความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ

1.3 สมมติฐานการวิจัย

- H 1: โครงสร้างการถือหุ้นแบบกระจุกตัวมีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการในทิศทางตรงกันข้าม
- H 2: โครงสร้างความเป็นเจ้าของโดยรัฐมีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการในทิศทางเดียวกัน
- H 3: โครงสร้างความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติมีความสัมพันธ์กับระดับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการในทิศทางเดียวกัน

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตประชากร

ประชากรในการศึกษานี้ประกอบด้วยบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET 100 Index จำนวน 100 บริษัท (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 7 เม.ย 2555)

1.4.2 ขอบเขตเนื้อหา

ประชากรของการศึกษานี้ประกอบด้วยบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่ม SET 100 Index จำนวน 100 บริษัท โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากรายงานประจำปี 2554 แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1 ก) และรายงานการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนประจำปี 2554 ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ตามหัวข้อหลักของมาตรฐานว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (ISO 26000) และตัวแปรที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องกับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ในการศึกษาครั้งนี้คือ ขนาดของกิจการและโครงสร้างความเป็นเจ้าของ ซึ่ง

ประกอบด้วย ความเป็นเจ้าของโดยการถือหุ้นแบบกระจุกตัว ความเป็นเจ้าของโดยรัฐ และความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ

1.5 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลของงานวิจัยคาดว่าจะให้ประโยชน์กับหลายองค์กร ดังต่อไปนี้

(1) มหาวิทยาลัยพายัพ

ผลของงานวิจัยนี้คาดว่าจะเพิ่มพูนความรู้ในหลายๆวิชาโดยเฉพาะในหลักสูตรปริญญาโททางการบัญชี เช่น วิชาการบัญชีสังคมและสิ่งแวดล้อม วิชาสัมมนาทางการบัญชี และวิชาการเปรียบเทียบวิธีวิจัยทางการบัญชี นอกจากนี้ยังเป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรทางการบัญชี ทั้งในระดับปริญญาตรีและปริญญาโท และคาดว่าจะตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติภายใน 2 ปี

(2) วิชาชีพทางการบัญชี

การศึกษานี้คาดว่าจะเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการบัญชี โดยเฉพาะวิชาการบัญชีสังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการสื่อสารและ การแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของวิชาชีพทางการบัญชีในอนาคต นอกจากนี้ผลการศึกษานี้คาดว่าจะจัดเตรียมข้อมูลสำหรับนักการบัญชีในการพัฒนาทักษะทางวิชาชีพให้ตรงตามความต้องการของสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน

(3) นักวิชาการทางการบัญชี

ผลของการศึกษานี้คาดว่าจะเป็ข้อมูลสำหรับนักวิชาการทางการบัญชีในการพัฒนาความรู้ใหม่ๆในวิชาการบัญชีสังคมและสิ่งแวดล้อมและหลักสูตรทางการบัญชี

(4) บริษัทในประเทศไทย

การศึกษานี้คาดว่าจะแสดงภาพรวมของบริษัทในประเทศไทยเกี่ยวกับการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ผลของการศึกษานี้คาดว่าจะเป็ข้อมูลพื้นฐานสำหรับบริษัทในประเทศไทยในการปรับปรุงกระบวนการจัดการในองค์กรให้มีความโปร่งใสมากขึ้น และปรับปรุงการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ใช้ในการตัดสินใจ นอกจากนี้ผลการศึกษานี้คาดว่าจะทำให้ผู้บริหารของบริษัท

ตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ และการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการมากขึ้นเพื่อธุรกิจจะสามารถอยู่ได้อย่างยั่งยืน

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

ความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ หมายถึง การดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการใส่ใจและดูแลรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักจริยธรรม การกำกับดูแลกิจการที่ดี และการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการ เพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ซึ่งความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการมักเรียกชื่อย่อว่า ซีเอสอาร์ (CSR) (สถาบันธุรกิจเพื่อสังคมตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2555)

การเปิดเผย หมายถึง การเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ หรือข้อมูลซีเอสอาร์ ในรายงานประจำปีตามหัวข้อหลัก 7 ประการของมาตรฐานว่าด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม (ISO 26000) ซึ่งได้แก่

1. ธรรมาภิบาล
2. สิทธิมนุษยชน
3. การปฏิบัติด้านแรงงาน
4. สิ่งแวดล้อม
5. การปฏิบัติที่เป็นธรรม
6. ประเด็นด้านผู้บริโภค
7. การมีส่วนร่วมของชุมชนและการพัฒนาชุมชน

รายงานการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Report) หมายถึง การเปิดเผยผลกระทบและผลลัพธ์ ทั้งเชิงบวกและลบต่อเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจการ อันจะนำไปสู่ความยั่งยืน (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2555) ซึ่งอาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น รายงานความรับผิดชอบต่อสังคม รายงานซีเอสอาร์ รายงานการพัฒนาสู่ความยั่งยืน รายงานเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รายงานความยั่งยืน และรายงานกิจกรรมทางสังคม เป็นต้น

ปัจจัย หมายถึง ปัจจัยที่มีผลหรือมีอิทธิพลต่อการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมของกิจการ ซึ่งปัจจัยในการศึกษานี้ได้แก่ ขนาดของกิจการและโครงสร้างความเป็นเจ้าของ

โครงสร้างความเป็นเจ้าของ หมายถึง ความเป็นเจ้าของโดยการถือหุ้นแบบกระจุกตัว ความเป็นเจ้าของโดยรัฐ และความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ

- ความเป็นเจ้าของโดยการถือหุ้นแบบกระจุกตัว หมายถึง การถือหุ้นของผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 5 อันดับแรก ที่มีสิทธิในการออกเสียงเพียงพอที่จะควบคุมกิจการ
- ความเป็นเจ้าของโดยรัฐ หมายถึง บริษัทที่มีรัฐเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่
- ความเป็นเจ้าของโดยชาวต่างชาติ หมายถึง บริษัทที่มีผู้ถือหุ้นรายใหญ่เป็นชาวต่างชาติ

ขนาดของกิจการ หมายถึง มูลค่าของสินทรัพย์รวม ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2554

PAYAP UNIVERSITY